

Levert Deliveroo ons een nieuwe economie?

Dirk Holemans

Het is een iconische foto uit de industriële revolutie: een klein meisje, arbeidster, staat tussen twee gigantische weefgetouwen in een reuzefabriekshal. We voelen meteen met haar mee, vragen ons bezorgd af in wat voor arbeidsrelaties en machtsverhoudingen ze zich moet standhouden. Gelukkig zijn de zaken nu volledig veranderd, verzuchten we bij onszelf.

Honderdvijftig jaar later. Wat denken we als we een Deliveroo-koerier zien voorbij koersen op de fiets? Het oogt jong en dynamisch, de sportieve student(e) flitst voorbij; goed dat ze op duurzame wijze eten bezorgen bij klanten in de stad. En ja, het is verleidelijk, als je lui in je zetel ligt na een drukke dag, via de app even wat lekkers bestellen.

Ogenschijnlijk hebben de twee situaties niets met elkaar te maken. Totdat we 'zoek de zeven verschillen' achter ons laten en inzoomen op de zeven gelijkenissen. In beide gevallen gaat het om arbeiders die noch over jobzekerheid, noch over inkomenszekerheid beschikken. De textieldirecteur kon het meisje zo aan de deur zetten. De Deliveroo-app kan zonder uitleg stoppen opdrachten te geven. Verder is het een gevaarlijke job waarvoor de werkgever zich te goed vindt om er een degelijke verzekering voor af te sluiten. Het zal jammer genoeg wachten zijn tot de eerste Deliveroo-koerier door een zwaar ongeluk langdurig arbeidsongeschikt wordt, dat de ernst van de situatie tot ons doordringt. Verder gaat het om slechtbetaalde jobs en is er voldoende currentie op de arbeidsmarkt om je braaf in de pas te laten lopen. *Last but not least*: de figuren in beide situaties zijn (nog) niet georganiseerd om hun belangen te verdedigen.

We kunnen hetzelfde verhaal vertellen over de Uber-chauffeur, die ook zijn eigen voertuig en smartphone moet gebruiken om geld te verdienen. En het gaat verder, hoe langer hoe sneller. Ook voor allerlei klussen, denk aan de loodgieter, verschijnen nieuwe bedrijven die, vermomd als digitale platformen, de arbeidsrelaties en machtsverhoudingen radicaal herschudden. Zo kocht Ikea recent het platform *TaskRabbit*, zodat je binnenkort makkelijk iemand vindt om je kast met honderd onderdelen in elkaar te zetten. In Amerika zijn er al miljoenen mensen die via digitale platformen geld verdienen. De effecten blijken divers. Voor hooggeschoolde creatieve beroepen blijkt het prima te werken,

de mensen verdienen mooi hun brood. Maar in veel andere gevallen is er de onmisbare tendens naar meer tijdelijke, onzekere jobs en dus preciaire levensomstandigheden.

Dit laatste past in een bestaande tendens: flexibilisering op maat van de werkgever. Steeds meer jongeren werken met dagcontracten, ook bijvoorbeeld bij de publieke omroep. De extreme vorm ervan vinden we terug in Groot-Brittannië, waar 1,7 miljoen mensen een *zero-hour contract* hebben in bijvoorbeeld een hamburgertent. Dat betekent dat jij als werknemer altijd beschikbaar moet zijn, terwijl de werkgever je helemaal geen werk hoeft te geven. Eigenlijk bestaat voor al deze praktijken een heldere omschrijving: uitbuiting. Ze doen denken aan 19de-eeuwse toestanden en tonen hoezeer onze huidige welvaartsstaat, en haar sociale zekerheid die elk van ons beschermt, onder vuur ligt.

De oplossing ligt niet in het verwensen of verbieden van de nieuwe technologische mogelijkheden. Zoals bij elke innovatie komt het erop aan als samenleving de nodige regulering te ontwikkelen die ervoor zorgt dat de publieke waarden die we belangrijk vinden, zoals de nodige bescherming op het werk en een waardig inkomen, geborgd worden. Het is niet omdat agressieve *venture capitalists* uit Silicon Valley besluiten dat ze veel geld willen verdienen door ons Europees model naar de vaantjes te helpen, we dit zomaar moeten aanvaarden. Gelukkig dringt dit ook door in academische en politieke kringen. Zo keurde bijvoorbeeld het Europese Parlement in juni een resolutie goed waarin ze aandringt op een goede bescherming van de consument in combinatie met het respect voor de rechten van de arbeiders en het voldoen aan fiscale regels.

Ook onderzoekers hebben ondertussen de pijnpunten opgelijst. Daarbij gaat het over de transparantie van de digitale platforms. Waarom zouden we aanvaarden dat bedrijven als Uber hun gegevens geheimhouden, om sociale en fiscale inspectie van zich af te houden? Aansluitend is er de vraag naar een vorm van minimumloon en toegang tot sociale bescherming. Of vinden we het normaal dat hier het Wilde Westen heerst, zonder spelregels zodat degene die de slechtste voorwaarden aanvaardt de job krijgt? Wat als er plotseling geen werk is, hebben de 'platform-werkers' dan ook gewoon geen loon meer, of installeren we systemen (verzekeringen) om de risico's te delen? *Last but not least*, werkers moeten het recht krijgen om zich te organiseren en collectieve arbeidsovereenkomsten te sluiten.

In dit lijstje ontbreekt nog een belangrijk punt: het stimuleren van nieuwe vormen van innovatie. Hierbij gaat het niet alleen over technologische maar evenzeer over sociale innovatie, nieuwe organisatievormen. Taxichauffeurs kunnen terecht de oneerlijke concurrentie van Uber aanklagen. Maar daarmee zullen de digitale platformen niet verdwijnen. Bovendien mogen we er niet van uitgaan dat de traditionele organisatiewijze van taxibedrijven de beste is. Innovatie betekent net nieuwe paden ontwikkelen. Dat kan bijvoorbeeld door zich de technologie eigen te maken, ze zelf te omarmen. Dat deden bijvoorbeeld de taxichauffeurs in het Amerikaanse Denver door een 'platform coöperatie' op te richten. Ze staat model voor de ondertussen wereldwijde beweging van *platform cooperativism*. Begin november vond hun internationaal congres in New York plaats. In plaats van verstorende technologieën naïef te bejubelen, maken ze werk van *disruptieve burgers*. Waarbij ze oude goede gewoonten – samenwerken – verbinden met nieuwe technologische mogelijkheden. Zodat ook in de wereld van digitale platformen waardige arbeidsrelaties en rechtvaardige machtsverhoudingen ingang vinden.